

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti teraviljaturg saagiaastal 2008/2009

Tallinn
Detsember 2009

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Vastutav täitja: Katrin Nittim
Projektigrupi koosseis: Pille Liivaauk

Eesti Konjunktuuriinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 668 1242
Fax 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teravilja tootmine	7
Tootmise ja tarbimise bilanss	9
Teraviljasaaduste tootmine	11
Väliskaubandus.....	12
Hinnad	18
Maailmaturg	26
Kokkuvõte	32

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti teraviljasektori arengust saagiaastal 2008/2009 ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- teravilja ja rapsi kasvupindasid, saake ja saagikust ning nende muutusi;
- teraviljatoodete tootmist;
- teravilja ja rapsi kokkuostuhindade, rapsi, teravilja ja -toodete ekspordi- ja impordihindade ning teraviljatoodete jaehindade muutusi;
- rapsi, teravilja ja -toodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- teraviljaturu ja rapsituru olukorda ja prognoose EL-is ja maailmas.

Töös on kasutatud Statistikaameti (SA) põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid ja EL erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 33 lehekülge.

Eesti teraviljaturg saagiaastal 2008/2009

Teravilja tootmine

Statistikaameti andmetel (2009.a sept seisuga) oli 2008. aasta teravilja **kogusaak** Eestis 864,2 tuhat tonni, seega vaid 1,7% väiksem kui 2007. aasta hea saak. 2007. aastast 5,8% suurem **kasvupind** (tabel 1) ja soodsate ilmadega suvine kasvuperiood lubasid küll oodata veelgi suuremat saaki, kuid sügised suured vihmad rikkusid kasvuperioodi lõpu ja koristusperioodi – saak jäi oodatust väiksemaks (tabel 2) ja kvaliteet kannatas. Kõigi viljade **saagikused** peale tritiku jäid väiksemaks kui 2007. aastal (tabel 3). Eelmise aastaga võrreldes kasvasid vaid taliviljade (rukki, talinisu ja tritiku) saagid, suviviljade saagid jäid väiksemaks kui 2007. aastal. Põhjuseks taliviljade kasvupindade mitmekordselt suurem laiendamine võrreldes suviviljadega ning varasem ja seega veidi parema ilmastikuga koristusperiood kui suviviljadel. Siiski kannatas sügise liigniiskuse tõttu nii hilisemate taliviljasortide kui ka suvivilja kvaliteet. Madalaks jäid eriti just seemnevilja ja toiduvilja kvaliteedinäitajad, kaod olid ka söödavilja osas ning osa vilja jäigi põllule.

Käesoleva, 2009. aasta teraviljasaagid peaksid Eestis kiirstatistika andmete ja Põllumajandusministeeriumi esialgsete prognooside kohaselt olema paari protsendi ehk paarikümne tuhande tonni võrra suuremad kui eelmisel aastal. Mullusest väiksemaks jäid vaid taliviljade (rukki ja talinisu) saagid, sest eelmise sügise suured vihmad segasid taliviljade külvi – kasvupinnad on talinisel viiendiku ja rukkil rohkem kui kolmandiku võrra väiksemad kui 2008. aastal. Vaid tritiku kasvupind on mullusest 30% suurem. Eelmisest aastast tunduvalt suuremad on ka suviviljade, eriti suvinisu ja kaera, vähem odra kasvupinnad ja saagid. Väiksemaks kui 2008. aastal jäid kõigi viljade saagikused peale suvinisu ja kaera. Ebasoodsate talvitumistingimuste tõttu vähenesid enim taliviljade saagikused.

Tabel 1

Teravilja kasvupind (ilma kaunviljata, tuh ha)

	2004	2005	2006	2007	2008	Muutus '08/'07, ±%	2009*	Muutus '09/'08, ±%
Kasvupind kokku	261,0	282,1	280,3	292,3	309,3	5,8	328,8	6,3
sh - rukis	8,1	7,4	7,3	16,8	21,4	27,4	15,4	-28,0
- talinisu	23,2	19,6	23,6	36,9	42,8	16,0	40,9	-4,4
- suvinisu	55,2	65,8	67,3	62,6	64,8	3,5	78,3	20,8
- oder	127,2	144,2	142,0	136,1	136,5	0,3	143,0	4,8
- kaer	35,4	33,7	32,6	31,5	34,2	8,6	39,3	14,9
- tritik	6,5	6,2	2,5	4,4	5,9	34,1	7,7	30,5
- muu	5,4	5,2	5,0	4,0	3,7	-7,5	4,2	13,5

*esialgne

Allikas: SA

Tabel 2

Teravilja kogusaak (aidakaalus, ilma kaunviljata, tuh t)

	2004	2005	2006	2007	2008	Muutus '08/'07, ±%	2009*	Muutus '09/'08, ±%
Teravili kokku	608,1	760,1	619,3	879,5	864,2	-1,7	883,5	2,2
sh - rukis	18,1	20,4	17,8	61,0	65,6	7,5	40,7	-38,0
- talinisu	66,5	71,4	65,1	151,3	163,8	8,3	130,2	-20,5
- suvinisu	130,1	192,0	154,5	194,4	178,7	-8,1	219,3	22,7
- oder	293,5	366,7	302,7	362,8	349,1	-3,8	364,0	4,3
- kaer	72,7	84,2	63,6	85,2	77,5	-9,0	96,3	24,3
- tritik	16,0	15,0	5,4	15,4	21,8	41,6	22,0	0,9
- muu	11,2	10,4	10,2	9,4	7,7	-18,1	11,0	42,9

* Põllumajandusministeeriumi prognoos

Allikas: SA

Tabel 3

Teravilja saagikus (kasvupinnalt, aidakaalus, ilma kaunviljata, kg/ha)

	2004	2005	2006	2007	2008	Muutus '08/'07, ±%	2009*	Muutus '09/'08, ±%
Teravili kokku	2330	2694	2210	3009	2794	-7,1	2688	-3,8
sh - rukis	2228	2747	2449	3620	3073	-15,1	2650	-13,8
- talinisu	2869	3634	2763	4105	3823	-6,9	3180	-16,8
- suvinisu	2357	2917	2296	3106	2759	-11,2	2800	1,5
- oder	2307	2544	2131	2665	2558	-4,0	2545	-0,5
- kaer	2057	2496	1953	2706	2263	-16,4	2450	8,3
- tritik	2439	2430	2152	3521	3712	5,4	2870	-22,7

* Põllumajandusministeeriumi prognoos

Allikas: SA

Tabel 4

Rapsi kasvupind, rapsiseemne saak ja saagikus (tuh ha, tuh t, kg/ha)

	2004	2005	2006	2007	2008	Muutus '08/'07, ±%	2009*	Muutus '09/'08, ±%
Kasvupind	50,4	46,6	62,5	73,6	77,7	5,6	78,2	0,6
Saak	68,6	83,1	84,6	133,3	111,1	-16,7	117,4	5,7
Saagikus	1362	1781	1354	1812	1431	-21,0	1500	4,8

* Põllumajandusministeeriumi prognoos

Allikas: SA

Rapsi kasvupind suurenes 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga 5,6% (tabel 4). Kuid ka rapsikasvatus sai liigniiske ja vihmase sügise tõttu kannatada. Saagikus jäi rohkem kui viiendiku võrra eelmisest aastast väiksemaks ja saaki õnnestus koguda 111,1 tuhat tonni, mida on 16,7% vähem kui 2007. aastal.

2009. aasta kasvupind on eelmisest aastast vaid 0,6% suurem, saagikus jäi aga ka sel aastal oluliselt väiksemaks mitmest viljakamast aastast, sest nappis rapsi kasvuks vajalikku soojust. Ka jäi rapsi koristamise aeg selgi aastal ilmastikutingimuste tõttu hiliseks ning see vähendas saaki. Eesti kogusaagiks kujunes 117,4 tuhat tonni rapsiseemet, mida on 5,7% rohkem kui 2008. aastal.

Tootmise ja tarbimise bilanss

Saagiaastal 2008/2009 (01.07.2008-30.06.2009) oli teravilja toodang Eestis 864 tuhat tonni. Siseturu vajadus teravilja ja teraviljasaaduste osas (ümber arvestatuna teraks) oli Statistikaameti andmeil 699 tuhat tonni – selle hulka kuulub toidu-, sööda- ja seemnevilja vajadus ning tööstusliku ümbertöötlemise kogus (tabel 5, Statistikaameti poolt koostatavates teravilja tootmise ja tarbimise bilanssides ei võeta arvesse riisi). Võrreldes eelmise saagiaastaga on hinnangutes vähenenud tööstuslikuks ümbertöötlemiseks kuluva teravilja kogus, kuna alates 2008. aasta teisest poolaastast Eestis piiritust ei toodeta ning vähenenud on ka õlletoodang. Teravilja toiduks tarbimine on Eestis viimastel aastatel suurenenud ning vaatamata elanike arvu vähenemisele on toiduvilja vajadus suurenenud. Söödateravilja kulu on mõjutanud ühest küljest piimalehmade ja nuumsigade arvu vähenemine ning lindude arvu suurenemine, teisalt aga piimalehmade ja kanade produktiivsuse suurenemine. Viimane omakorda nõuab suuremat söödakulu.

Tabel 5

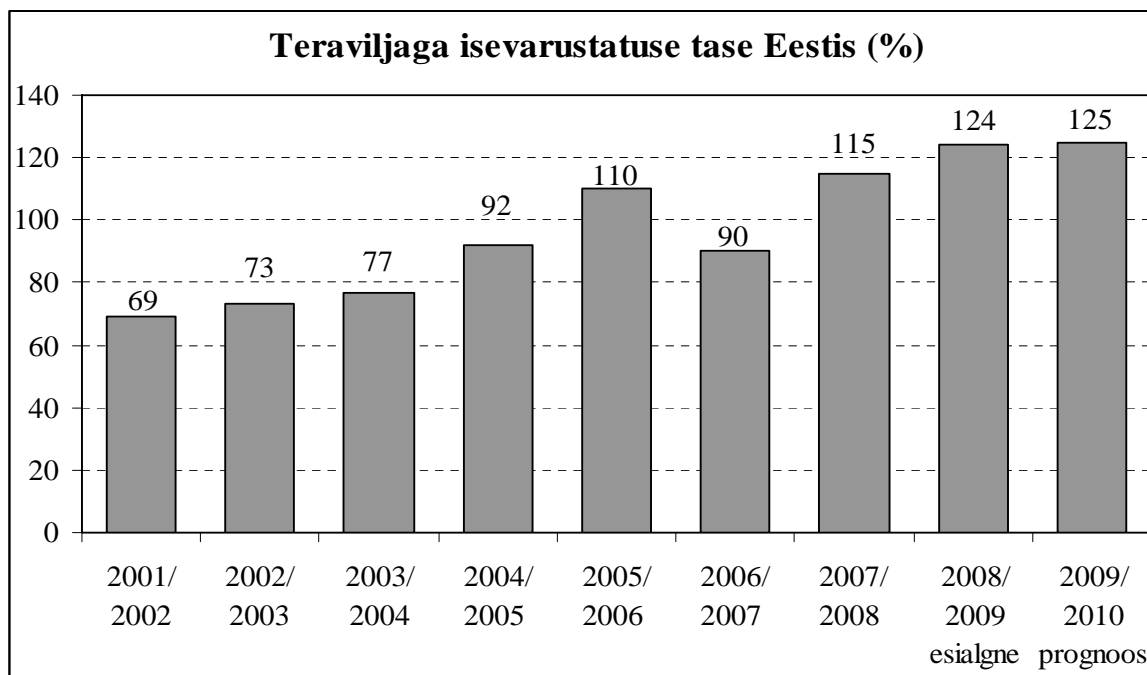
Teravilja ja teraviljasaaduste (riisita ja kaunviljata, ü.a teraks) arvestuslik bilanss, tuh. t

	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009*	2009/ 2010**
TOODETUD	608	760	619	879	864	883
IMPORT	167	118	130	117	186	122
KOKKU RESSURSID	775	878	749	996	1050	1005
KASUTAMINE						
TARBIMINE	660	689	689	765	699	705
Toiduvajadus	124	102	101	105	108	110
Tööstuslik ümbertöötlemine	45	41	48	39	28	25
Söödavajadus	427	480	464	534	491	490
Seemnevajadus	64	66	76	87	72	80
EKSPORT	25	193	145	214	320	300
KOKKU KASUTATUD	685	882	834	979	1019	1005
Varude muutus perioodi lõpus	+90	-4	-85	+17	+31	0

*esialgne, **prognoos

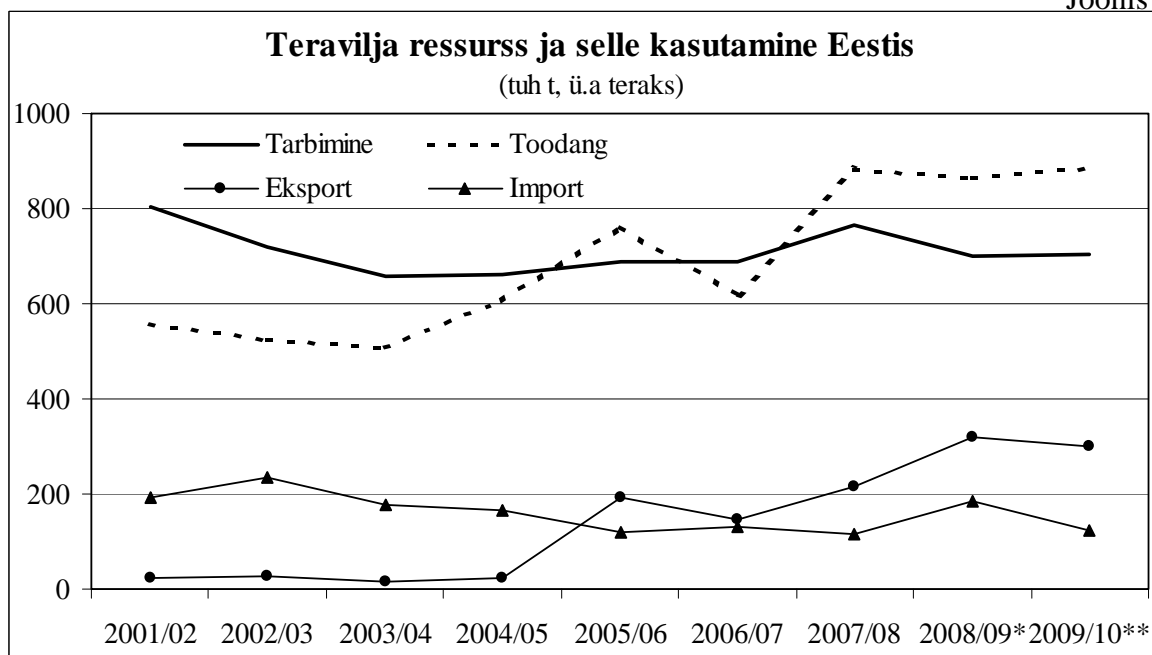
Allikad: SA, EKI hinnangud

Joonis 1

Allikad: SA, EKI hinnangud

Joonis 2

* esialgne, **prognoos

Allikad: SA, EKI hinnangud

Statistikaameti andmeil on teraviljaga **isevarustatuse tase** Eestis viimastel aastatel tänu headele saakidele pidevalt tõusnud (joonis 1). Eesti oma teravilja toodang kattis saagiaastal 2008/2009 siseturu vajaduse 124%-liselt. Siiski suurenes teravilja ja teraviljasaaduste (ümber arvestatuna teraks) import 117 tuhandelt tonnilt saagiaastal 2007/2008 186 tuhande tonnini ja samal ajal suurenes ka eksport 214 tuhandelt tonnilt 320 tuhande tonnini. 2008. aasta teraviljasaak oli Eestis küll koguseliselt suur, kuid kehvade sügisilmade tõttu kannu-

tas vilja kvaliteet, toiduvilja kvaliteediga vilja osatähtsus jäi väikseks ja sellevõrra rohkem oli söödavilja.

Saagiaastaks 2009/2010 (01.07.2009 – 30.06.2010) oleme prognoosinud eelmisele saagiaastale lähedast tarbimismahtu. Kuna Põllumajandusministeeriumi esialgsete prognooside kohaselt peaks 2009. aasta teraviljatoodang olema paari protsendi võrra suurem kui 2008. aastal, siis ka teraviljaga isevarustatuse tase võrreldes saagiaastaga 2008/2009 oluliselt ei muutu. Eeldatavalt mullusest parem saagi kvaliteet võimaldab vähendada teravilja impordi vajadust ja säilitada ekspordi võimalusi enam-vähem eelnenud saagiaasta tasemel.

Teraviljasaaduste tootmine

Võrreldes väga hea viljasaagiga 2007. aastaga on teraviljatoodete tootmise mahtude kasv 2008. aastal olnud väiksem ja mitme toote osas on toodangu mahu kasv asendunud väheneemisega. Toidujahu toodang kasvas 2008. aastal paari protsendi võrra, sealhulgas nisujahu toodang vaid ühe protsendi võrra (2007. aastal vastavalt +11% ja +16,7%). Enim (27,3%)

Tabel 6

Teraviljasaaduste tootmine Eestis 2003-2008.a (tuh t)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	Muutus '08/'07, ±%
Toidujahu	67,2	63,9	63,3	64,7	71,9	73,5	2,2
- nisujahu	43,3	43,9	43,0	44,4	51,8	52,4	1,2
- rukkijahu	20,0	19,9	20,2	20,1	20,0	20,9	4,5
Tangained	2,4	2,9	2,3	2,4	2,2	2,8	27,3
Makaronitooted	0,5	0,4	0,6	0,3	0,0	0,0	
Leiva-saiatooted	72,4	72,8	72,4	74,4	78,8	77,6	-1,5
- leib	36,9	35,9	35,2	34,2	32,2	32,0	-0,6
- sai, sepikulised	28,4	28,4	29,8	30,0	35,1	33,8	-3,7
- suhkru- ja rasvarikkad saiad, pirukad	5,8	7,6	6,2	8,2	8,8	9,1	3,4
- kuivikud, röstleib, krõbeleivad, barankad	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,6	-14,3
- pitsad	0,7	0,3	0,2	0,7	1,0	1,0	0,0
Jahust kondiitritooted	7,9	9,0	...	9,4	9,7	8,9	-8,2
- tordid, koogid	3,6	4,2	4,7	5,6	5,9	5,2	-11,9
- keeksid, rullbiskviidid	0,6	0,8	0,7	0,6	0,6	0,7	16,7
- vahvlid	0,5	0,4	...	0,4	0,4	...	...
- küpsised	1,7	2,1	2,2	1,7	1,9	2,0	5,3
- präänikud, piparkoogid	1,5	1,5	1,1	1,0	0,9	0,8	-11,1
Jõusööt	199,5	207,3	177,0	208,9	214,2	215,3	0,5

*esialgsed ja andmekaitse põhimõttest lähtudes mittetäielikud andmed
Allikas: SA

kasvas 2008. aastal tangainete tootmine. Vähenes aga leiva-saiatoodete ja jahust kondiitritoodete toodang. Leiva tootmine on vähenenud aastast-aastasse, kuid saia ja sepiku tootmine on mitme eelneva aasta jooksul suurenenud, kuid 2008. aastal see vähenes. Suurenes aga suhkru- ja rasvarikaste saiade ja pirukate tootmine. Jahust kondiitritoodete tootmine on vähenenud peamiselt tortide ja kookide väiksema toodangumahu tõttu (-11,9%). Jõusööda toodangu maht suurenes 2008. aastal võrreldes eelmise aastaga vaid 0,5%.

Kiirstatistika andmeil on 2009. aastal 8 kuuga tangainete toodang olnud 9,3% suurem kui 2008. aasta sama perioodi jooksul, toidujahu toodang on kasvanud 2,7% (sealhulgas rukki-jahu toodang +7,3% ja nisujahu toodang +0,9%). Aastatagusest vähem on toodetud leiva-saiatooteid (-1,5%) ja jahust kondiitritooteid (-23,6%) ning ka segasööta (-23,2%).

Statistikaameti lühiajastatistika andmeil olid Eesti **pagaritööstuse majandustulemused** saagiaastal 2008/2009 jätkuvalt head. Müügitulust suurem kulude vähendamine võimaldas kasumit aastatagusega võrreldes suurendada. Pagaritööstuse müügitulu oli 2008/2009. saagiaastal 2,1 mlrd krooni, mis oli 3,5% väiksem aastatagusest. Kulud olid kokku 1,95 mlrd krooni ning need olid 6% väiksemad kui eelmisel saagiaastal. Pagaritööstusettevõtted teenisid lõppenud saagiaastal kasumit 184 mln krooni ning see on kolmandiku võrra suurem kui eelmisel saagiaastal ning samas viimaste aastate rekordiline tulemus. Kuna tööjõukulud vähenesid aastaga 1,6% 536 mln koonini ning see andis kogukulude alanemisest alla 7%, siis järelikult kasumlikkust suurendas pigem teiste kulude vähendamine (tooraine jms). Töötajate arv pagaritööstuses vähenes lõppenud saagiaastal 9,2% ligikaudu 3700 töötajani (2007/2008. saagiaastal keskmiselt 4100), töötasu töötaja kohta aga suurenes samal ajal 8,4%. Tööviljakus hõivatu kohta suurenes aastaga 5,6%. Pagaritööstuse keskmine brutokuupalk oli saagiaastal 2008/2009 ligi 9000 krooni (eelmisel saagiaastal 8300 kr).

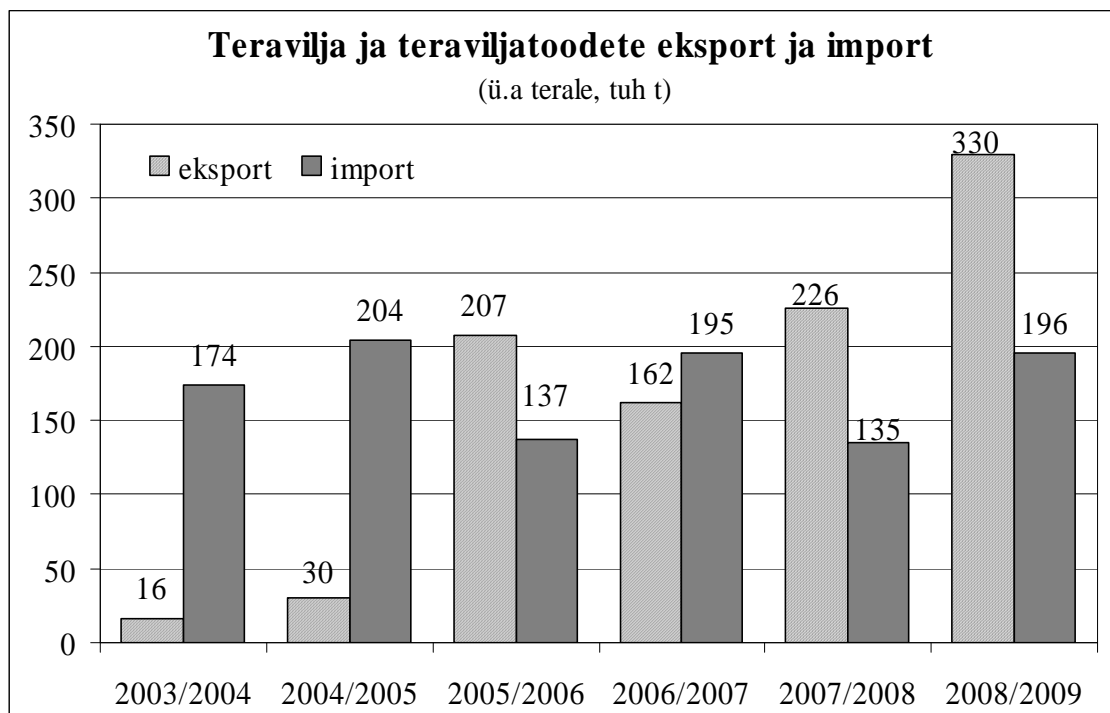
Jahutööstuse majandustulemused olid 2008/2009. saagiaastal samuti head. Müügitulu teeniti esialgsel andmetel 522 mln krooni, kogukulud olid aga 476 mln krooni ja kogukasum seega üle 45,5 mln krooni. Jahutööstuse tööjõukulud on 2008. ja 2009. aasta jooksul suurenenud, need on 2009. aasta 9 kuul olnud 15,5% suuremad kui aasta tagasi. Samal ajal on töötajate arv suurenenud 11,3% ning tööjõukulu töötaja kohta kasvanud 3,8%. Jahutööstuse keskmine brutokuupalk oli 2009. aasta 9 kuul ligi 13700 krooni (aasta tagasi 13300 kr).

Väliskaubandus

Alates saagiaastast 2005/2006 on teravilja ja teraviljatoodete **eksport** koguseliselt kordades suurem võrreldes varasemate perioodidega ja on kolmel saagiaastal neljast ületanud **importitud** toodete koguse (joonis 3). Põhjuseks on viimaste aastate suured teravilja saagid ja samuti vahepealne teravilja hindade tõus maailmaturul ning sellest mõjutatuna ka Eestis.

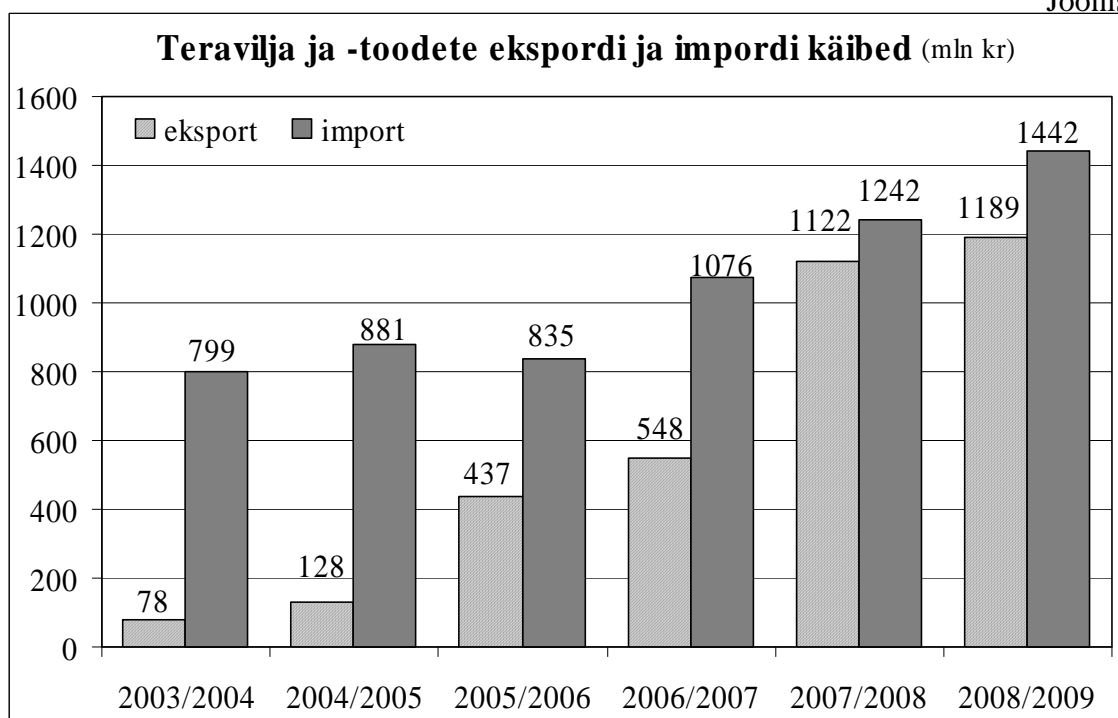
2008/2009. saagiaasta teravilja põhieksporti suuruseks kujunes 330 tuhat tonni teravilja ja -saadusi **ümber arvestatuna terale** (teravilja väliskaubanduse analüüsis on arvesse võetud ka riis ning tooted sellest), mida on eelmise saagiaastaga võrreldes 46% enam. Samal ajal suurenes ka import 45% 196 tuhande tonnini. Seega eksporditud toodete kogus ümberarvestatuna terale ületas impordi koguse 1,7-kordselt. Seega väliskaubanduse positiivne saldo jäi samaks kui eelmisel saagiaastal.

Joonis 3

Allikas: EKI arvutused

Joonis 4

Allikas: EKI arvutused

Teravilja ja teraviljatoodete ekspordi ja impordi **rahaline bilanss** on siiski püsinud negatiivne (joonis 4). Saagiaastal 2003/2004 oli see -720,8 miljonit krooni, 2005/2006. saagiaastal -397,6 mln krooni, 2007/2008. saagiaastal vähenes -119,8 mln kroonile ning 2008/2009. saagiaastal suurenes uuesti -252,6 mln kroonini. Negatiivse bilansi põhjuseks on suurema lisandväärtusega toodete suurem osakaal impordis kui seda on ekspordis.

Teravilja ja teraviljasaaduste impordikäive oli saagiaastal 2008/2009 1441,7 miljonit krooni, mis oli 16% suurem kui saagiaastal 2007/2008. Impordikäibe struktuuris püsisid juhtkohal suurema lisandväärtusega tooted - jahu ja tangained ning taigna- ja kondiitritooteid, mille osakaalud teraviljasaaduste kogu impordikäibes olid vastavalt 23,5% ja 56,6%. Teravilja import oli väiksema osatähtsusega (19,9%), kuid selle osakaal suurenes võrreldes eelmise saagiaastaga 5,1 protsendipunkti võrra taigna- ja kondiitritoode arvel.

Koguliselt osteti saagiaastal 2008/2009 võrreldes eelmisega Eestisse sisse rohkem nii teravilja kui jahu ning taigna- ja kondiitritooteid (tabel 8). Rukist osteti 16 korda rohkem, nisu 12,1 korda, kaera ja teraviljatange üle 2 korra rohkem. Teiste teraviljatoodete import kasvas vähem. Võrreldes eelmise perioodiga vähenes aga 2,2 korda rukkijahu import.

Peamised **impordimaad** olid Eesti jaoks saagiaastal 2008/2009 lähinaabrid Läti, Leedu ja Soome. Eelmisel saagiaastal osteti nisu peamiselt Suurbritanniast (82% impordikogusest), rukist Venemaalt (52%) ja 28% odra impordikogusest Kasahstanist. Maisi osteti saagiaastal 2008/2009 Ukrainast (59% impordi kogusest), Leedust (18%), Prantsusmaalt (16%), vähem Lätist, Küprosest ja mujalt.

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli saagiaastal 2008/2009 1008,9 mln krooni ja kasv võrreldes eelneva saagiaastaga 51,9%. Kasv toimus peamiselt taimeõli impordikäibe 58,6%-lise ning õlikookide sisseveokäibe 52,3%-lise suurenemise tõttu. Vähem suurenes

Tabel 7

Teravilja ja -saaduste (sh riisi) ning õlikultuuride ja -saaduste põhiimpordi käive ja struktuur Eestis

	Impordikäive (mln kr)			Impordi struktuur (%)		
	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
KOKKU teravili ja -saadused	1076,0	1241,8	1441,7	100,0	100,0	100,0
sh Teravili	180,8	183,6	286,7	16,8	14,8	19,9
Jahu, tangained	233,5	291,7	338,3	21,7	23,5	23,5
Taigna- ja kondiitritooteid	661,7	766,5	816,7	61,5	61,7	56,6
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	551,1	664,3	1008,9	100,0	100,0	100,0
sh Õlitaimede seemned	149,0	76,8	86,1	27,0	11,6	8,5
Taimeõli	259,2	448,6	711,3	47,0	67,5	70,5
Õlikoogid	142,9	138,9	211,5	26,0	20,9	21,0

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 8

Teravilja ja -saaduste ning õlikultuuride ja -saaduste põhiimport Eestis (tonnides)

	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	Muutus 08-09/07-08, +%
Nisu	12 013	12159	3625	43727	12,1 korda
Rukis	7438	12840	771	12303	16 korda
Oder	894	3864	4660	5869	25,9
Kaer	597	2989	439	1122	2,6 korda
Mais	15444	13736	24858	21349	-14,1
Nisujahu	13 236	14478	13888	17260	24,3
Rukkijahu	549	420	1532	705	-2,2 korda
Kaerahelbed	1189	1747	1673	1708	2,1
Tangud ja lihtjahu	6279	4414	5268	12454	2,4 korda
Pagari-kondiitritooteid	12152	18733	14564	14620	0,4
Makaronid	6820	7714	8708	9826	12,8
Linnaseekstrakt	2739	29217	3956	5037	27,3
Rapsiseemned	12 730	33 333	3202	7138	2,2 korda
Muud õlitaimede seemned	3119	1953	3331	2762	-17,1
Rapsiõli	4932	5146	11419	26843	2,4 korda
Sojaõli	12380	19319	18134	20644	13,8
Muud õlid	1666	2273	2755	6345	2,3 korda
Õlikoogid rapsist	22765	42538	27706	31822	14,9
Muud õlikoogid	32030	24448	15783	26951	70,8

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

õlitaimede seemnete impordikäive (+12,1%). Taimeõli impordikäibe osatähtsus on õlikultuuride ja -saaduste impordikäibes aasta-aastalt suurenenud ja saagiaastal 2008/2009 moodustas see 70,5%. Samas on vähenenud õlitaimede seemnete osatähtsus.

Koguliselt suurenes rapsiseemnete import võrreldes saagiaastaga 2007/2008 2,2 korda. Rapsiseemne osas oli saagiaastal 2008/2009 peamiseks impordimaaks Ukraina (60% impordikogusest), eelmisel saagiaastal toodi rapsiseemet teistest enam Taanist (63%) ja Leedust (32%). Rapsiõli impordikogus suurenes aastaga 2,4 korda, muude õlide import 2,3 korda. Rapsist õlikookide sissevedu suurenes 14,9% ja need osteti Venemaalt (33% impordikogusest), Leedust (23%), Lätist (15%), Ukrainast (15%), vähem Taanist, Saksamaalt ja mujalt. Muudest imporditud õlikookidest moodustavad suurema osa (92%) sojaõlikoogid, mille import suurenes võrreldes eelmise saagiaastaga 70,8%. Sojaõlikoogidest osteti 79% Hollandist, 8% Taanist, 6% Saksamaalt, 5% Lätist, mujalt toodi väiksemaid koguseid.

Tabel 9

Teravilja, jahu ja rapsiseemne impordi struktuur riigiti saagiaastal 2008/2009 (%)

Nisu		Nisujahu		Rukis		Rukki- jahu		Oder		Kaer		Rapsi- seeme	
43727 t		17260 t		12303 t		705 t		5869 t		1122 t		7138 t	
Läti	51	Läti	74	Läti	92	Läti	87	Läti	54	Läti	65	Ukraina	60
Leedu	38	Soome	21	Leedu	5	Soome	11	Leedu	42	Leedu	22	Rootsi	16
Saksamaa	5	Leedu	4	Saksamaa	3	teised	2	Soome	4	Soome	12	Venemaa	12
Ukraina	5	teised	1							teised	1	Leedu	11
teised	1											teised	1

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Teravilja ja teraviljasaaduste ekspordikäive oli saagiaastal 2008/2009 eelmisest saagiaastast 6% suurem ehk kokku 1189,1 miljonit krooni. Seejuures vähenes teravilja ekspordikäive (-12,1%) ning suurenes jahu ja tangainete käive 15,4% ning taigna- ja kondiitritoodete käive 49,7%. Seega suurenes ka taigna- ja kondiitritoodete käibe osatähtsus üldises ekspordikäibes 9,8 protsendipunkti võrra ja seda peamiselt teravilja ekspordikäibe vähenemise arvel. Seega vaatamata suurema lisandväärtusega toodete osatähtsuse mõningasele suurenemisele ekspordikäibes, jääb see siiski väiksemaks nende osatähtsusest impordikäibes, millest tulenebki teravilja ja teraviljatoodete ekspordi-impordi negatiivne rahaline bilanss.

Vaatamata maailmaturul valitsevatele madalatele hindadele suurenesid teravilja **ekspordikogused** saagiaastal 2008/2009 võrreldes eelmise saagiaastaga enamike teraviljade ja teraviljatoodete osas. Nisu eksporditi 2 korda enam ja rukist 4,8 korda enam kui saagiaastal 2007/2008. Kaera ja linnaseekstrakti väljavedu suurenes ligi 2 korda, kruupide ja helveste ning tangude eksport poole võrra. Vähenesid aga rukkijahu ning pagaritoodete eksport.

Tabel 10

Teravilja ja -saaduste (sh riis) ning õlikultuuride ja -saaduste põhiexpordi käive ja struktuur Eestis

	Ekspordikäive (mln kr)			Ekspordi struktuur (%)		
	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
KOKKU teravili ja -saadused	548,4	1122,0	1189,1	100,0	100,0	100,0
sh Teravili	245,4	718,2	631,5	44,7	64,0	53,1
Jahu, tangained	100,7	136,6	157,7	18,4	12,2	13,3
Taigna- ja kondiitritooted	202,3	267,2	399,9	36,9	23,8	33,6
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	483,5	827,2	899,5	100,0	100,0	100,0
sh Õlitaimede seemned	121,5	268,9	224,5	25,1	32,5	24,9
Taimeõli	313,7	493,0	589,8	64,9	59,6	65,6
Õlikoogid	48,3	65,3	85,2	10,0	7,9	9,5

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 11

Teravilja ja –saaduste ning õlikultuuride ja -saaduste põhieksport Eestis (tonnides)

	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	Muutus 08-09/07-08, ±%
Nisu	59 803	368	57855	118266	2 korda
Rukis	1 462	1623	4726	22534	4,8 korda
Oder	81 426	100855	102576	103128	0,5
Kaer	20 146	13161	12321	23768	92,9
Nisujahu	14 427	16643	16353	20613	26,1
Rukkijahu	842	1226	2594	1846	-28,8
Kruubid, helbed	2 640	3829	4456	6711	50,6
Tangud, lihtjahu	310	748	857	1341	56,5
Linnased	3 787	390	549	554	0,9
Linnaseekstrakt	849	1197	1994	3975	99,3
Pagari-kondiitritooted	2 190	11045	9800	9344	-4,7
Rapsiseemned	24 421	28190	45037	39035	-13,3
Muud õlitaime seemned	92	476	340	198	-41,8
Rapsiõli	24596	19958	21078	22174	5,2
Sojaõli	6721	10015	13851	14355	3,6
Muud õlid	199	663	1473	3983	2,7 korda
Õlikoogid rapsist	12086	21841	15731	22433	42,6
Muud õlikoogid	133	1104	295	206	-30,2

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 12

Teravilja ja –toodete ning rapsiseemne ekspordi struktuur riigiti saagiaastal 2008/2009 (%)

Nisu	Rukis	Oder	Kaer	Nisujahu	Rukkijahu	Rapsi- seeme
118266 t	22534 t	103128 t	23768 t	20613 t	1846 t	39035 t
Saksamaa 30	Taani 33	Kuveit 33	Hispaania 54	Läti 35	Läti 43	Soome 89
Holland 22	Hispaania 28	Süüria 26	Taani 21	Soome 35	Soome 22	Belgia 7
Leedu 15	Saksamaa 15	Holland 19	Soome 13	Tai 12	Leedu 20	Taani 4
Taani 9	Holland 13	Hispaania 12	Saksamaa 12	Venemaa 9	Austraalia 15	
Liibüa 7	Soome 10	Portugal 5		Leedu 8	teised 1	
Portugal 6	teised 1	Leedu 4		teised 1		
Rootsi 5		teised 1				
Hispaania 4						
teised 2						

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Peamisteks teravilja ja teraviljasaaduste **ekspordi sihtriikideks** olid Eesti jaoks saagiaastal 2008/2009 nisu osas Saksamaa, Holland ja Leedu, rukki osas Taani ja Hispaania, vähem Saksamaa, Holland ja Soome. Otra müüdi Kuveiti, Süüriasse, vähem Hollandisse, Hispaaniasse ja teistesse maadesse (eelnenud saagiaastal valdavalt Saudi Araabiasse). Kaera ekspordist läks üle poole Hispaaniasse, nisu- ja rukkijahu veeti Läti, Soome, Leetu, vähem Austraaliasse ja Venemaale. Kruupe ja helbeid eksporditi valdavalt Soome (64% kogusest) ja Läti (33%).

Õlikultuure ja neist valmistatud saadusi eksporditi saagiaastal 2008/2009 Eestist 899,5 miljoni krooni eest, mida oli võrreldes eelmise saagiaastaga 8,7% rohkem. Käibe suuremine toimus peamiselt taimeõlide väljaveokäibe suurenemise tõttu, mis võrreldes eelmise perioodiga kasvas ligi viiendiku võrra (+19,6%). Taimeõli käibe osatähtsus kasvas 66%-ni üldisest õlikultuuride ja -saaduste ekspordikäibest. Õlikookide väljaveokäive kasvas eelmise perioodiga võrreldes 30%, kuid selle osatähtsus üldises käibes oli vaid 9,5%. Õlitaime seemnete ekspordikäive vähenes eelmise saagiaastaga võrreldes 16,5%.

Koguseliselt eksporditi peamiselt rapsiseemneid, rapsi- ja sojaõli ning rapsist õlikooke. Muude õlitaime seemneid ja tooteid eksporditi vähem.

Rapsiseemnete peamiseks ekspordi sihtriigiks oli nii saagiaastal 2008/2009 kui ka sellele eelnenud saagiaastal Soome. Rapsiõlikooke eksporditi Soome (47% ekspordikogusest), Norrasse (32%), Taani (17%) ja Läti (4%).

Hinnad

Seoses maailma teravilja tootmise-tarbimise bilansi pingelisemaks muutumisega hakkasid teravilja hinnad maailmaturul alates 2006. aasta suvest kiiresti tõusma. Ka Eestis kerkisid teravilja kokkuostuhinnad kahe saagiaasta (2006/2007 ja 2007/2008) jooksul võrreldes tõusueelsega kahekordseks ja mõnede viljade osas enamgi.

Kõrgeima tasemeni kerkisid kuu keskmised teravilja kokkuostuhinnad Eestis 2008. aasta esimesel poolel. Toidunisu ja söödanisu olid kalleimad 2007. ja 2008. aasta vahetusel, olles 2,4 korda kõrgema hinnaga kui viimaste aastate madalaim tase. Toidurukki hind kerkis 2,3 korda ja oli kõrgeim 2008. aasta maikuu, söödarukki hind aga 2,8 korda ja oli kõrgeim 2008. aasta juunis. 2008. aasta jaanuariks-veebruariks kerkisid toidu- ja söödaoder vastavalt 2 ja 2,3 korda. Toidukaer oli kalleim 2008. aasta mais, olles 2005. aasta madalaimalt tasemelt tõusnud 2,4 korda ja söödakaer oli kalleim 2007. aasta novembris (1,8 korda tõusnud).

2008. aasta teraviljasaagid jäid Eestis oodatust väiksemaks, kuid Euroopa Liidus ja maailma mitmetes teistes teraviljakasvatuse regioonides olid saagid eelmisest aastast paremad. Seetõttu hakkasid **teravilja hinnad maailmaturul** pärast 2008. aasta esimese poolaasta kõrgtaset langema. Lisaks headele saakidele soodustasid langustendentsi ka euro-dollar kursi muutused, toornafta hinna ning laevaveo hindade langus. Üldise majanduslanguse tingimustes alanesid teravilja hinnad maailmaturul 2008. aasta teisel poolaastal kiiremini

kui olid tõusnud. Langus on jätkunud ka 2009. aastal, kuid langustempo on aeglustunud. Saagiaasta 2008/2009 lõpuks alanesid enamiku viljade hinnad buumiaegse tõusu eelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi.

Võrreldes kõrgseisudega 2008. aasta alguses ja kevadel alanesid teravilja kokkuostuhinnad Eestis saagiaasta 2008/2009 lõpuks olenevalt viljaliigist 40-55% - toiduviljadest langes nisu kokkuostuhind 40,3%, toidurukkil 55,1%, toiduodral 41,7%, toidukaeral 44,9% ja söödaviljadest odavnes nisu samal perioodil 47%, rukis 52%, oder 49,6%, kaer 46,7% ja tritik 42,4%.

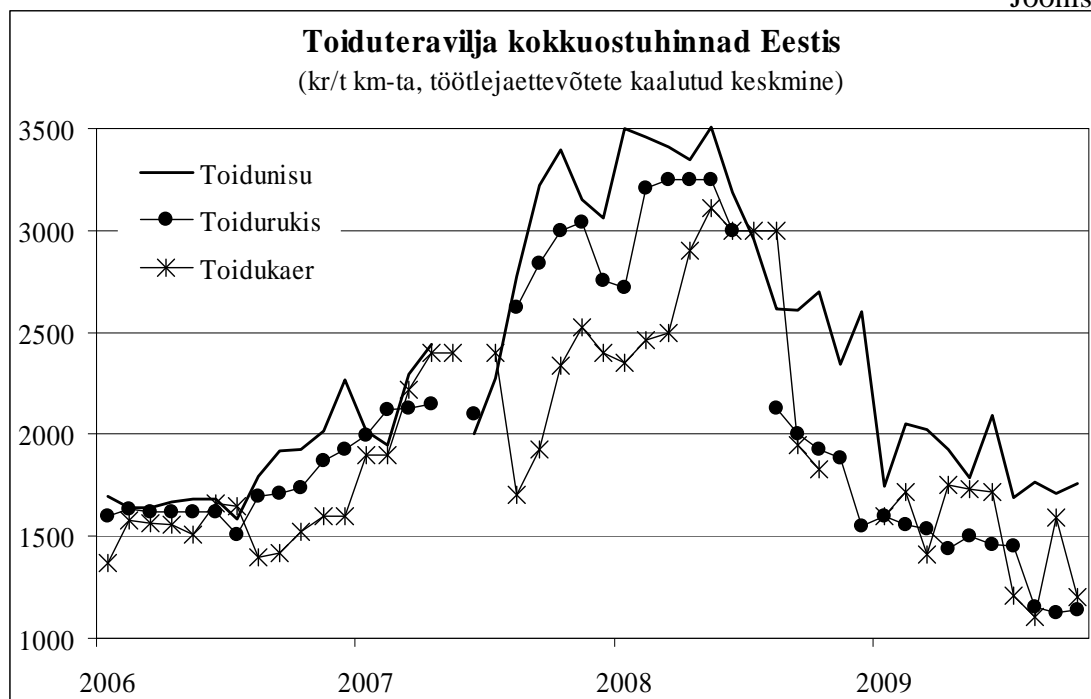
Tabel 13

Saagiaasta keskmised teravilja kokkuostuhinnad Eestis (kr/t)

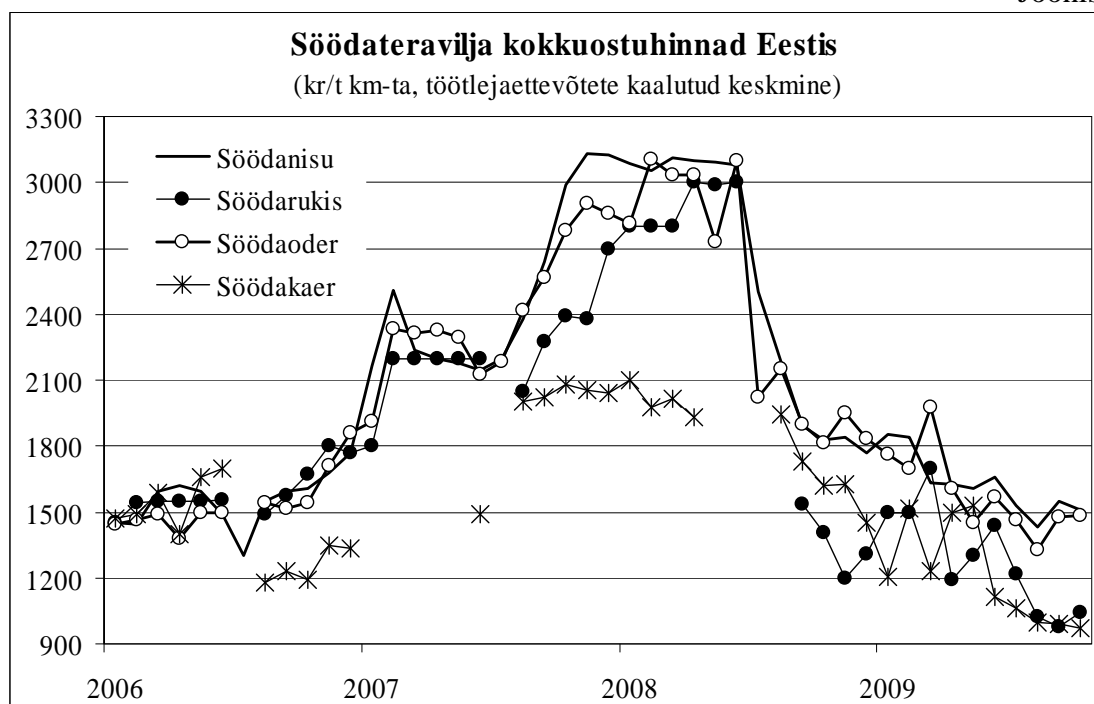
	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	Muutus 07-08/ 06-07, ±%	Muutus 08-09/ 07-08, ±%
Toidunisu	1639	1998	3156	2483	58,0	-21,3
Söödanisu	1393	1925	2748	1846	42,8	-32,8
Toidurukis	1573	1809	2788	1951	54,1	-30,0
Söödarukis	1417	2023	2355	1384	16,4	-41,2
Toiduoder	1524	1588	2739	1564	72,5	-42,9
Söödaoder	1400	1731	2585	1882	49,3	-27,2
Toidukaer	1541	1813	2583	1814	42,5	-29,8
Söödakaer	1404	1317	2018	1589	53,2	-21,3
Tritik	-	1573	2427	1946	54,3	-19,8
Rapsiseeme	3373	3927	5667	4504	44,3	-20,5

Allikas: EKI

Joonis 5

Allikas: EKI

Allikas: EKI

Saagiaasta keskmisena alanesid enim (veidi üle 40%) söödarukki ja toiduodra hinnad, teiste viljade hinnad aga viiendiku kuni kolmandiku võrra (tabel 13) võrreldes eelmise saagiaasta hindadega.

Koos maailmaturuhindade langusega on järsult alanenud ka **teravilja impordi- ja ekspordihinnad**. Eestis oli saagiaasta 2008/2009 keskmine ekspordihind rukkil 2 korda madalam kui eelmisel saagiaasta, odral 46%, nisul 37%, kaeral 31% ja rapsiseemnetel 5% madalam. Samas jäi nisujahu saagiaasta keskmine ekspordihind muutumata. Seega tuli teraviljatootjail 2008. aastal kehva ilma tõttu suure vaevaga kogutud saagid müüa äärmiselt ebasoodsas turusituatsioonis.

Impordihind alanes aastaga enim kaeral (-21%), nisul langes see 12%, rukkil 6%, odral ei muutunud. 2008. aasta kohaliku teraviljasaagi madala kvaliteedi tõttu imporditi nii seemne- kui ka toiduvilja.

Tabel 14

Teravilja saagiaasta keskmised impordihinnad (kr/t)

	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	Muutus 08-09/07-08, ±%
Nisu	1634	2352	3236	2845	-12,1
Rukis	1868	1748	2939	2757	-6,2
Oder	1678	2364	3154	3163	0,3
Kaer	1492	2444	3121	2462	-21,1
Nisujahu	2898	3219	4588	5008	9,2
Rapsiseeme	4235	3830	12697	7533	-40,7

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Teravilja saagiaasta keskmised ekspordihinnad (kr/t)

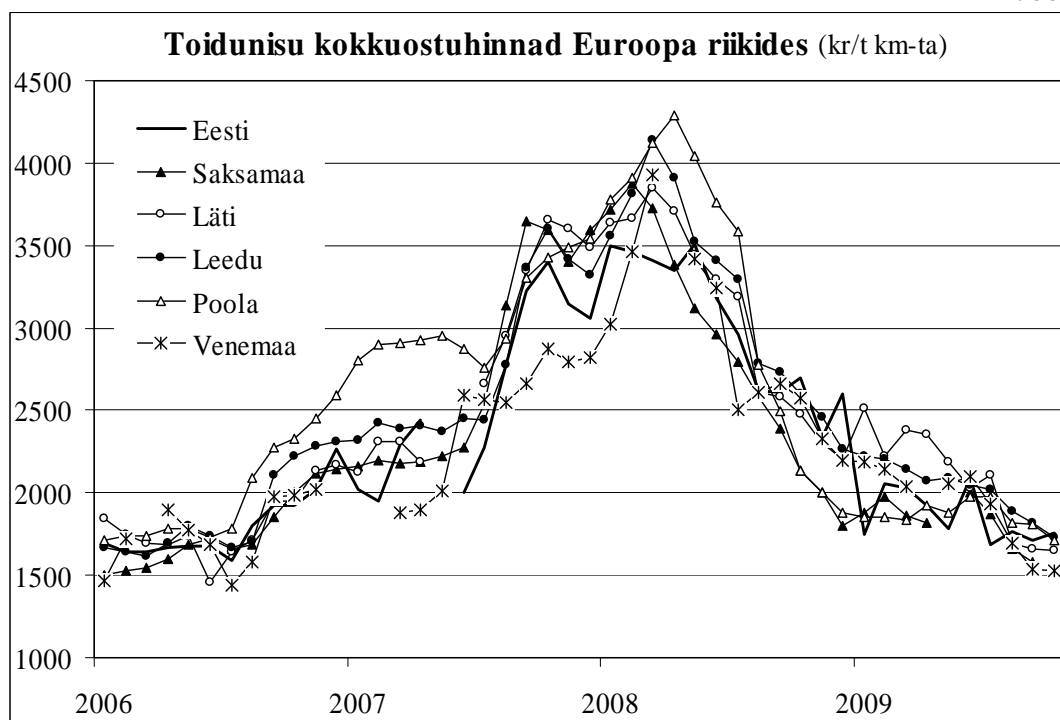
	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	Muutus 08-09/07-08, ±%
Nisu	1665	2718	3567	2262	-36,6
Rukis	1181	2137	4361	2134	-2 korda
Oder	1685	2091	4299	2305	-46,4
Kaer	2008	2071	3098	2138	-31,0
Nisujahu	3206	3541	5023	5027	0,1
Rapsiseeme	3604	3958	5788	5519	-4,6

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Lähiturgudel on teravilja kokkuostuhinnad liikunud Eesti hindadega sarnaseid trende pidi. Kui saagiaastal 2007/2008 olid vahed erinevate maade hinnatasemetes suuremad (Saksamaa ja Poola hinnad kõrgemad, Venemaa hinnad madalamad), siis saagiaasta 2008/2009 lõpuks ning 2009/20210 alguses on hinnaerinevused oluliselt vähenenud (joonised 7-10).

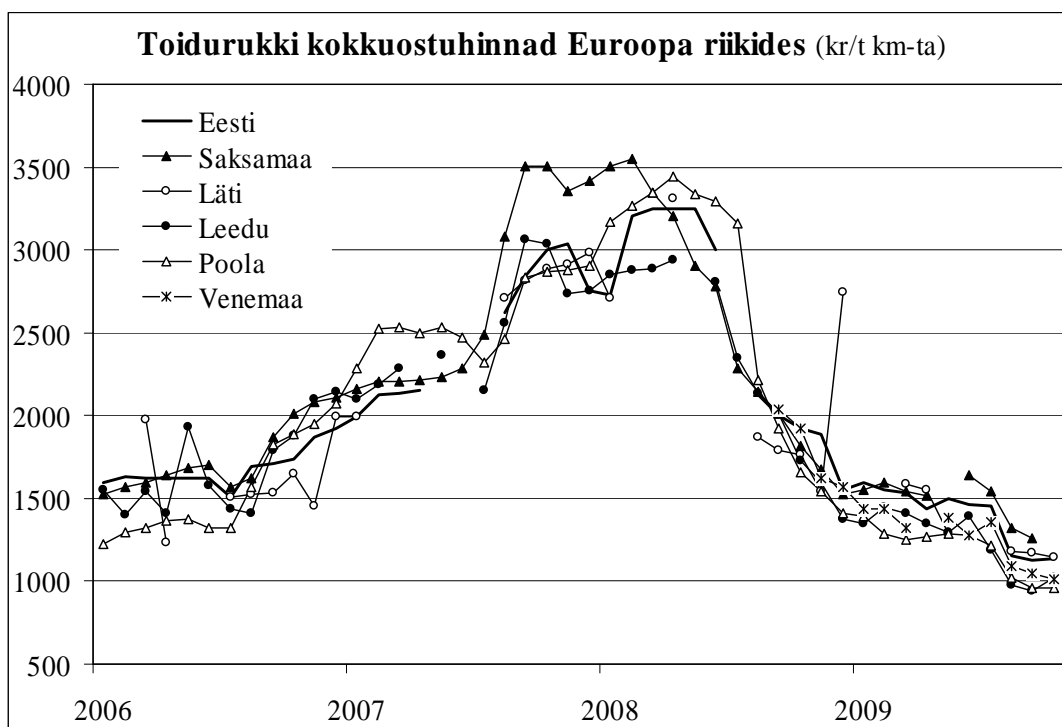
Rapsi novembrifutuuri hind EURONEXT'i börsil tõusis saagiaastal 2007/2008 4459 kroonilt tonni kohta 7225 kroonini ehk tõus oli 62%. Kõrgeim oli hind 2008. aasta veebruaris – 7463 kr/t. Saagiaasta 2008/2009 lõpuks alanes rapsi hind kõrgeima tasemega võrreldes 37,8% ehk 4639 kr/t-ni. 2009. aasta oktoobriks ehk käesoleva saagiaasta nelja kuuga langes rapsi hind EURONEXT'il veel 10,5% ehk 4154 kr/t-ni.

Joonis 7

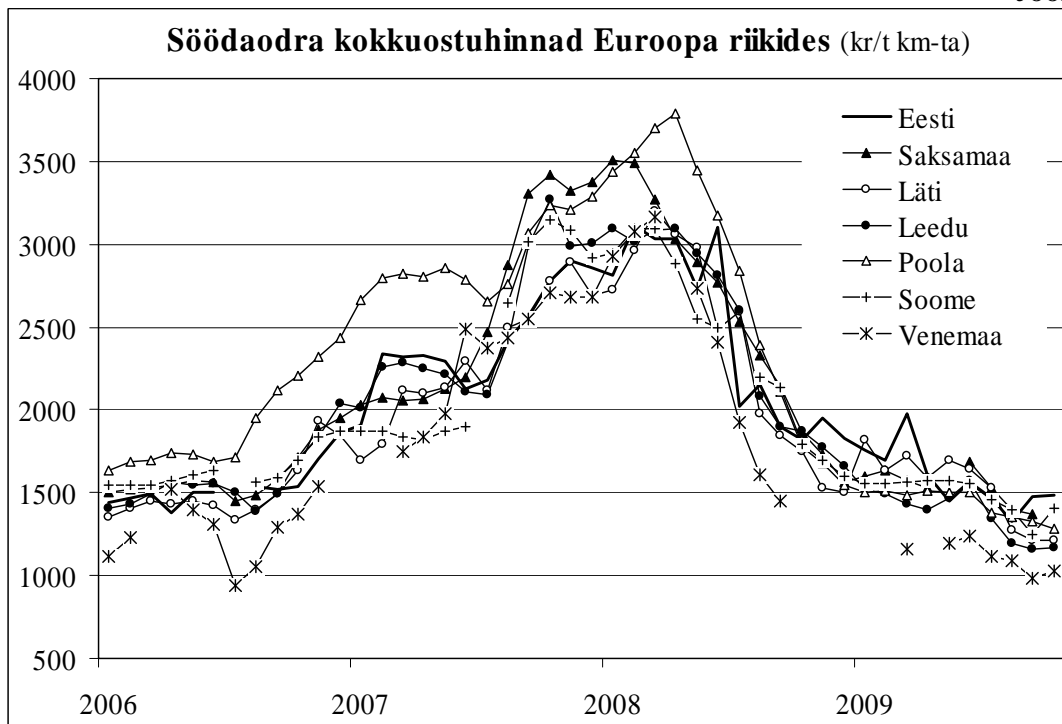
Allikas: AMISNET

Joonis 8

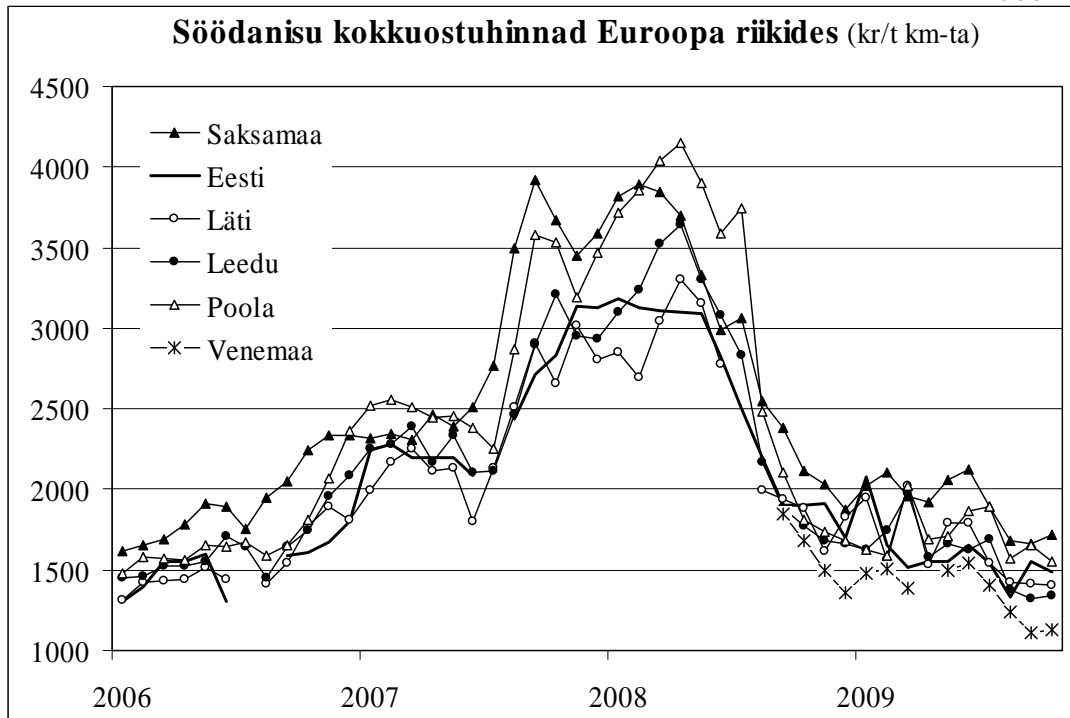

Allikas: AMISNET

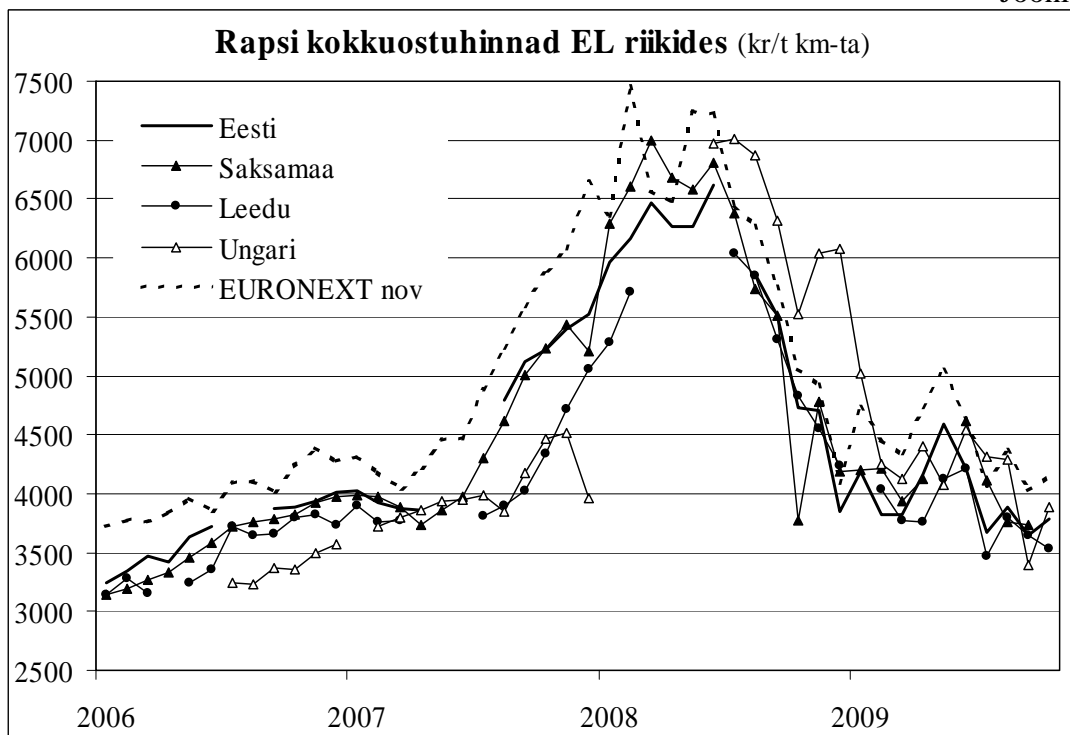
Joonis 9

Allikas: AMISNET

Allikas: AMISNET

Allikad: EKI, AMISNET, EURONEXT

Eestis on rapsi hind liikunud EURONEXT'i hindadega sarnasel trendil tõustes saagiaastal 2007/2008 71%, 3866 kroonilt tonni kohta 6622 kroonini, mis jäigi kõrgeimaks hinnatasemeks (joonis 11). Alates 2008. aasta augustist on rapsi hind maailmaturu trendide mõjul ka Eestis järjekindlalt langenud – saagiaasta 2008/2009 jooksul on hinnalangus olnud

36,4% ehk hind langes 4211 kr/t-ni. Saagiaasta 2009/2010 alguskuudel, juunist oktoobrini, on rapsi hind kõikunud üles-alla, kuid siiski langustendentsil – nelja kuuga on Eestis rapsi-seemned kokkuostul odavnenu 10%.

Teraviljatoodete **jaehindade** langus on olnud väiksem kui teravilja kokkuostuhindadel. Kõrgeimad hinnatasemed jäävad 2008. aastasse – saia keskmine hind Eesti tavakauplustes kerkis 27.45 kroonini, leival 26.13 kroonini, kaerahelvestel 21.84 kroonini, nisujahul 10.92 kroonini kilo kohta. Saagiaasta 2008/2009 lõpuks oli saia hind kõrgeima tasemega võrreldes alanenu 9,9%, leival langenud 4,4%, nisujahul 4% ja kaerahelvestel 2,1%. Jaehindade langus on jätkunud ka käesoleva saagiaasta (2009/2010) alguskuudel ja oktoobriks oli saia kõrgeima hinnaga võrreldes juba 11,8% odavam, leib 8,1%, nisujahu 7,4% ning kaerahelbed 2,2% odavamad. Kuna jaehindade langus toimus peamiselt 2009. aasta teises pooles, siis 2008/2009. saagiaasta keskmised jaehinnad olid eelmise saagiaastaga võrreldes siiski kõrgemad. 2008/2009. saagiaastal kerkisid teraviljatoodete hinnad Tallinna kauplustes rohkem kui Eesti tavakauplustes keskmiselt. Samas oli nende hinnatõus säästukauplustes suurem kui tavakauplustes, mille tulemusena tava- ja säästukaupluste hinnavahe on vähenenu.

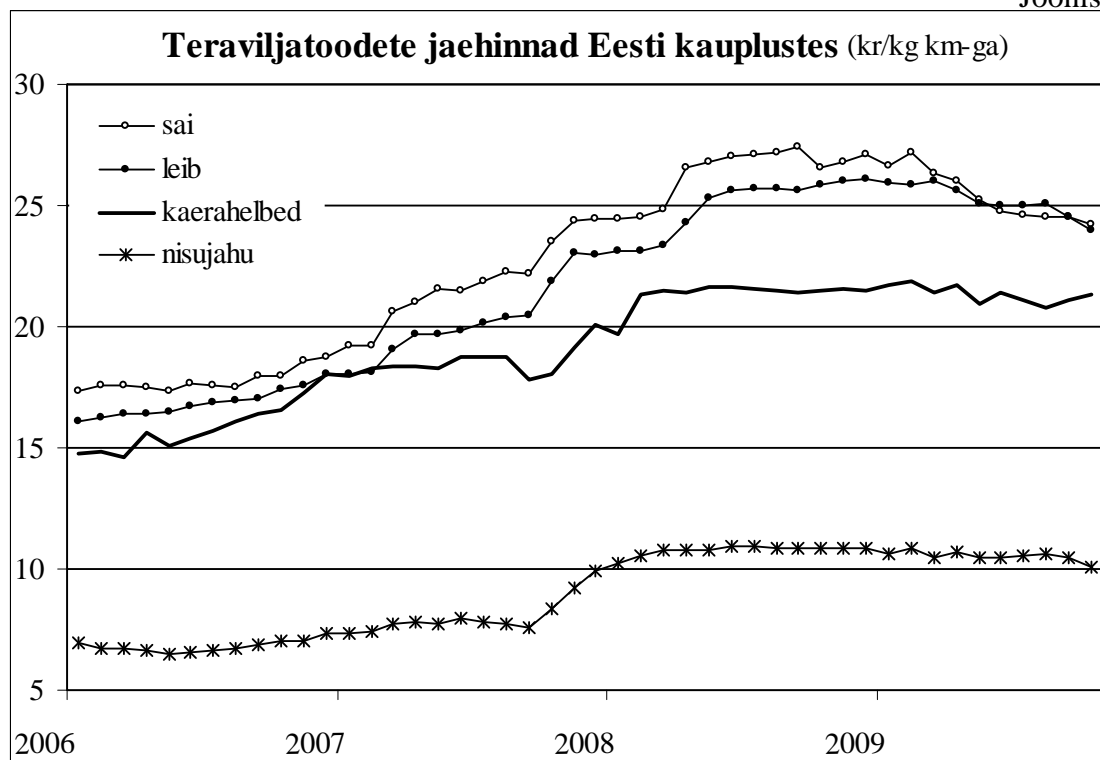
Tabel 16

Teraviljatoodete saagiaasta keskmised jaehinnad Eesti kauplustes (kr/kg käibemaksuga)

	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	Muutus 08-09/07-08, ±%
Tallinna tavakauplustes					
Leib	16.92	19.62	23.87	26.80	12,3
Sai	17.74	20.69	25.21	27.13	7,6
Nisujahu	7.42	7.95	10.12	11.34	12,1
Kaerahelbed	-	19.80	21.42	22.81	6,5
Eesti tavakauplustes					
Leib	16.20	19.08	23.06	25.72	11,5
Sai	17.34	20.54	24.66	26.49	7,4
Nisujahu	6.77	7.65	9.73	10.71	10,1
Kaerahelbed	-	18.34	20.10	21.50	7,0
Eesti säästukauplustes (Säästumarket, T-Market)					
Leib	14.24	15.79	19.05	21.76	14,2
Sai	13.45	15.99	19.71	21.64	9,8
Nisujahu	3.73	4.32	7.99	9.56	19,6
Kaerahelbed	-	12.12	17.21	19.87	15,5

Allikas: EKI

Allikas: EKI

11 Euroopa Liidu pealinna **supermarketite** hinnavõrdlusest (tabel 17) selgub, et nisujahu, röstsai ja kodumaine rapsiõli on Tallinnas võrreldud linnadest üks kallimaid, kuigi paljudes linnades tõusid hinnad eelmise saagiaastaga võrreldes enam kui meil.

Tabel 17

Teraviljatoodete ja toiduõli saagiaasta keskmised jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites (kr käibemaksuga)

	Nisujahu (2 kg)		Röstsai (300 g)		Rapsiõli (1 liiter)	
	2007/08	2008/09	2007/08	2008/09	2007/08	2008/09
Tallinn	19.64	21.53	10.97	11.27	25.37	31.07
Riia	19.31	22.37	6.90	7.50	26.49	35.57
Vilnius	19.18	20.10	9.15	11.37	30.10	30.28
Varssavi	17.86	13.92	12.61	12.10	21.01	20.27
Praha	12.61	13.03	9.35	10.26	23.09	24.10
Bratislava	12.64	13.07	9.88	11.38	21.53	26.87
Budapest	17.70	17.74	-	-	20.70*	23.89*
Helsingi	18.32	20.63	19.03	19.45	23.81	31.12
Berliin	20.16	20.30	17.37	17.09	16.56*	21.40*
Amsterdam	14.19	14.97	9.73	8.61	15.23*	20.90*
Stockholm	16.29	22.17	19.99	17.76	22.88	22.89

* päevalilleõli

Allikas: EKI

Turuolukord saagiaasta 2009/2010 alguses

Käesoleva 2009. aasta teraviljasaak oli Eestis esialgsetel hinnangutel paari protsendi võrra suurem kui eelmisel aastal. Euroopa Liidus ja maailmas on aga saagid esialgsete hinnangute kohaselt mullusest väiksemad. Teravilja tarbimine maailmas aga kasvab. **Teravilja hinnad maailmaturul on 2009. aasta sügisel madalad.** Madala hinnataseme tõttu kasvavad sekkumiskokkuostu müüdava vilja kogused.

Eestis on teravilja kokkuostuhinnad käesoleva saagiaasta (2009/2010) alguskuudel kõikunud üles-alla kergel langustrendil. Oktoobriks oli võrreldes eelmise saagiaasta lõpu seisuga enim alanenud toidukaera kokkuostuhind (-30%), kõige vähem aga söödaodra hind (-5%). Ülejäänud viljade hinnalangused jäävad sinna vahele. Novembri keskel oli Eestil sekkumiskokkuostus 27 tuhat tonni otra.

Lähiturgudel on teravilja kokkuostuhinnad liikunud Eesti hindadega sarnaselt. Kui kõrgeimal hinnatasemel olid erinevused riikide hindades suuremad, siis praegusel madalal tasemel on hinnaerinevused taandunud oluliselt väiksemaks.

Rahvusvahelise Teravilja Nõukogu (IGC) 2009. aasta oktoobri raporti kohaselt on nõudlus vilja järele maailmas taastumas. Nisu ja maisi ekspordihinnad maailmas on tõusule pööranud. Maailmaturu hindade toel on ka Euroopa Liidus pisut tõusnud nisu ja maisi hinnad, odra hind on viimastel nädalatel püsinud muutumatuna. Elavnenud on teravilja eksport ja import Euroopa Liidus. See annab lootust, et teravilja hinnad praegusest madal-seisust hakkavad lõpuks välja tulema.

Maailmaturg

MAAILM

Maailma teravilja tootmise ja tarbimise bilanss on viimastel aastatel muutunud pingeliseks. Saagiaastal 2008/2009 oli teraviljasaak maailmas rekordiline kasvades eelmise saagiaastaga võrreldes 5,2%. Samal ajal oli tarbimise kasv vaid 2,2%, mis oli tootmise-tarbimise bilansile ajutiseks leevenduseks. Käesoleval 2009/2010. saagiaastal peaks USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) esialgsete hinnangute kohaselt teraviljasaagi suuruseks maailmas kujunema 2195,6 mln tonni ehk 1,6% vähem kui saagiaastal 2008/2009. Samal ajal tarbimise kasvuks hinnatakse käesoleval saagiaastal 1,9%. Seega muutub bilanss jälle pingelisemaks. Viljaliikide lõikes võib öelda, et tootmise maht ületab tarbimist kõige enam nisu osas. Enam-vähem tasakaalus on rukki, odra ja kaera bilanss. Kuid maisi ja riisi tarbimisvajadused ületavad käesoleval saagiaastal tootmise mahtu (tabel 18).

Maailma nisutoodang kahaneb saagiaastal 2009/2010 USDA prognooside kohaselt 1,6%. Maailma suurim nisukasvatuspiirkond on Euroopa Liit. 2008/09. saagiaastal toodeti EL-is 151,1 mln tonni nisu, järgnesid Hiina (112,5 mln t), India (78,6 mln t), USA (68 mln t), Venemaa (63,7 mln t), Kanada (28,6 mln t), Ukraina (25,9 mln t), Pakistan (21,5 mln t),

Austraalia (21,5 mln t), Türgi (16,8 mln t), Kasahstan (12,6 mln t). Mujal toodeti nisu vähem.

Saagiaastaks 2009/2010 prognoositakse nisutoodangu mahu muutust suurematel tootjatel järgmiselt: EL-27 -8,7%, Hiinas +1,8%, Indias +2,5%, Venemaal -6,6%, USA-s -11,3%, Kanadas -16,1%, Ukrainas -20,8%, Pakistanis +11,6%, Austraalias +9,3%, Türgis +6%, Kasahstanis +35,5%.

Tabel 18

Teravilja tootmine ja tarbimine maailmas, mln t

	Tootmine			Tarbimine		
	2007/08	2008/09	2009/10*	2007/08	2008/09	2009/10*
Teravili	2120,7	2230,9	2195,6	2101,1	2147,6	2188,9
sh nisu	610,7	682,8	671,9	617,0	639,3	648,3
rukis	14,4	17,4	17,0	13,9	16,4	17,0
oder	132,8	153,7	147,8	134,3	143,3	146,0
kaer	25,3	26,7	24,2	24,9	25,0	24,9
mais	791,9	791,9	789,7	771,2	775,7	803,3
riis	433,4	445,7	432,1	428,1	435,5	436,8
Õlitaimede seemned	391,6	395,3	428,9	400,2	400,3	413,3
sh raps	48,3	57,9	58,1	48,9	54,3	58,6

* prognoos

Allikas: USDA, november 2009

Maailma odratoodang kahaneb saagiaastal 2009/2010 USDA prognooside kohaselt 3,8%. Suurimad tootjad saagiaastal 2008/2009 olid EL-27 (65,5 mln t), Venemaa (23,1 mln t), Ukraina (12,6 mln t), Kanada (11,8 mln t), Austraalia (7,0 mln t), Türgi (5,6 mln t), USA (5,2 mln t).

Saagiaastaks 2009/2010 prognoositud odratoodangu mahu muutused suurematel tootjatel on järgmised: EL-27-1 -5,5%, Venemaal -22,1%, Kanadas -22%, Ukrainas -4,8%, Türgis +7,1%, Austraalias +11,4%, USA-s -5,8%.

Maailma maisitoodang kasvab saagiaastal 2009/2010 USDA prognooside kohaselt 6,8%. Suurimad tootjad saagiaastal 2008/2009 olid USA (307,4 mln t), Hiina (165,9 mln t), EL-27 (62,7 mln t), Brasiilia (51 mln t), Mehhiko (25 mln t), India (18,5 mln t), Lõuna-Aafrika Vabariik (12,8 mln t), Argentiina (12,6 mln t), Ukraina (11,4 mln t), Kanada (10,6 mln t). Saagiaastaks 2009/2010 prognoositud maisitoodangu mahu muutused on suurematel tootjatel järgmised: USA +6,8%, Hiina -6,6%, EL-27 -10,5%, Mehhiko -10%, Lõuna-Aafrika Vabariik -9,8%, Ukraina -12,3%, Kanada -10,4%.

Maailma rapsitoodang oli saagiaastal 2008/2009 57,9 mln tonni. Suurimad rapsitootjad maailmas olid saagiaastal 2008/2009 EL-27 (18,9 mln t), Kanada (12,6 mln t), Hiina (12,1 mln t), India (7 mln t).

Saagiaastal 2009/2010 koristatakse maailmas USDA prognooside kohaselt rapsi rekordisaak (58,1 mln tonni). 36% sellest toodetakse EL-27-s, 23% Hiinas, 18% Kanadas, 12% Indias.

Kasahstanis saadi käesoleval aastal 22 mln tonni teravilja, mida on 5 mln tonni võrra enam kui 2008. aastal. Teravilja kasvupind suurenes 1 mln hektari võrra kokku 17 mln hektarini. 80% kasvupinnast kasvatatakse nisu. Riigi eesmärgiks on suurendada teravilja saak 25 mln tonnini ning saada maailma suuruselt viiendaks teravilja eksportööriks.

Kanadas on GMO levikuga seotud probleemid muutunud viimasel ajal väga aktuaalseks. Kuna Saksamale eksporditud Kanada linaseemnest leiti GMO jälgi, on see sealsetele linaseemne tootjatele muutunud katastroofiliseks. 8 aastat tagasi otsustasid Kanada tootjad GMO-linaseemne kasvatamise keelustada. 70% Kanada linaseemnetoodangust eksporditakse Euroopasse ning GMO võib sellisuunalist müüki nüüd ohustada.

Praegu on päevakorral GMO-nisu impordi lubamine Kanadasse. Rahvusvahelised kliendid, kes ostavad 82% Kanada nisust, ähvardavad oma ostulepingutest taganeda, kui Kanada hakkab GMO-nisuga tegelema. Kanada Taluliidu arvates, koormab GMO tootjaid suuremate seemnete ja kemikaalide kuludega ning samas sulgeb turud.

Argentiina nisukasvatajad on hädas viimase 30 aasta suurima rohutirtsude arvukusega, kes hävitavad nende viljasaaki. Prognooside kohaselt võib Argentiina kätte saada vaid poole tavapärasest paari aasta tagusest nisusaagist. 2009. aastaks oodatakse seal nisusaagiks 7,5 mln tonni (2008.a 8,4 mln t, 2007.a 16,4 mln t). Eelmisel aastal hävitasid tirtsud saagi 320 tuhat hektaril. Suurte kadude üheks põhjuseks on ka see, et talunikel pole raha tõrjevahendite ostmiseks ning teiseks, et viimased aastad on rohutirtsudele olnud väga soodsad (rohutirtsudele meeldib kuiv ilm, niiskuse vähesus on pärssinud nende looduslike vaenlaste - seente ja parasiitide, arengut). Kui eelmisel aastal oli Argentiina maailma suuruselt neljas nisu eksportöör, siis käesoleval aastal langetakse tõenäoliselt 10-ndale kohale.

Austraalias peaks sel aastal teraviljasaak tulema hea, nisusaagiks prognoositakse 23 mln tonni. See on ligikaudu poole võrra suurem kui viimasel kahel aastal, mil põua tõttu jäi saak väga väikseks. Käesoleva aasta saak on peale 10 aastat erinevaid katastroofe taas normaalne. Suurema toodanguga on aga teraviljahinnad langenud ning madalamaid hindu prognoositakse veel mitmeks aastaks.

EUROOPA LIIT

Euroopa Komisjoni hinnangute (Coceral, september 2009) kohaselt oli EL-27 **teraviljasaak** 2008. aastal 309,9 mln tonni. 2009. aasta toodangu suuruseks peaks samast ajast pärinevate prognooside kohaselt kujunema 292,7 mln tonni, seega 5,6% vähem kui eelmisel aastal. Saagi vähenemine tuleneb nii kasvupindade 2,4%-lisest kui ka saagikuse 3,3%-lisest vähenemisest. Vähenevad kõigi viljade saagid peale rukki, tritiku ja segavilja (tabel 19).

2009. aasta sügisel on maailmaturu madalate viljahindade tingimustes intensiivistunud teravilja müük **sekkumiskokkuostu**. 2009. aasta novembris oli sekkumiskokkuostus kokku 3,3 mln tonni vilja. Suurimad kogused on Saksamaal, Prantsusmaal ja Ungaris.

EL-i teravilja **eksport ja import** on saagiaastal 2009/2010 väiksemad kui eelmisel saagiaastal. 2009. aasta novembri seisuga on EL importinud 4,1 mln tonni vilja (eelmisel aastal samal ajal 5,8 mln t), millest 2,0 mln tonni moodustab nisu, 1,1 mln tonni kõvanisu, 0,9

Tabel 19

EL-27 teravilja ja rapsi saagid 2008.a ja prognoosid 2009.a

Pind tuhat ha		2008	2009 prognoos	2009/2008 %
Saagikus ts/ha				
Saak tuhat t				
NISU	pind	23371	22899	-2,0
	saagikus	60,3	57,2	-5,1
	saak	140868	130920	-7,1
DURUM	pind	3161	3056	-3,3
	saagikus	30,3	28,3	-6,6
	saak	9585	8639	-9,9
ODER	pind	14577	13961	-4,2
	saagikus	45,0	44,2	-1,8
	saak	65623	61740	-5,9
MAIS	pind	8741	8583	-1,8
	saagikus	69,3	66,2	-4,5
	saak	60535	56781	-6,2
RUKIS	pind	2752	2798	1,7
	saagikus	33,5	34,6	3,3
	saak	9216	9671	4,9
KAER	pind	2975	2879	-3,2
	saagikus	29,2	28,8	-1,4
	saak	8688	8282	-4,7
SEGAVILI	pind	1620	1631	0,7
	saagikus	27,3	28,6	4,8
	saak	4424	4659	5,3
TRITIK	pind	2679	2606	-2,7
	saagikus	41,0	46,2	12,7
	saak	10991	12026	9,4
KOKKU	pind	59876	58413	-2,4
	saagikus	51,8	50,1	-3,3
	saak	309930	292718	-5,6
RAPSISEEME	pind	6166	6396	3,7
	saagikus	30,9	32,1	3,9
	saak	19023	20551	8,0

Allikas: COCERAL (sept 2009)

mln tonni mais ning 0,06 mln tonni oder. Eksport on kokku 8,7 mln tonni (eelmisel aastal 14,2 mln t), sellest 7,7 mln tonni pehmet nisu koos nisujahuga, 0,3 mln tonni otra, 0,1 mln tonni kõvanisu ja 0,3 mln tonni maisi.

EL-27 rapsiseemnete toodang oli 2008/2009 saagiaastal 19 miljonit tonni. 2009/2010 saagiaastaks prognoosib COCERAL 8%-list saagi kasvu, 20,6 mln tonnini. Seda 3,7% suuremalt kasvupinnalt kui 2008/2009 saagiaastal ning tänu 3,9% suuremale saagikusele.

EL-27 suuremad rapsitootjad on Saksamaa (30,3% 2009/2010 toodangust), Prantsusmaa (26,3%), Poola (11,5%) Suurbritannia (8,6%), Tšehhi (4,8%) ja Taani (3,4%).

COCERAL-i prognooside kohaselt on saagiaastal 2009/2010 rapsitoodang eelneva saagiaastaga võrreldes väiksem Iirimaa, Hollandis, Hispaanias, Suurbritannias, Tšehhis, Ungaris, Slovakkias, Rumeenias ja Bulgaarias. Teistes EL liikmesriikides peaks käesoleva saagiaasta rapsisaak kujunema suuremaks kui eelmisel saagiaastal.

EL-i õlleodra saak oli käesoleval aastal väga hea ning hinnatase on langenud söödaodra hinna lähedale. Õlleodra ülepakkumine on praegu maailmas 2,7 mln tonni ning suurem osa sellest on EL-is.

Soomes oli 2009. aasta kolmas järjestikune hea viljaaasta - viljasaagi suuruseks saadi 4,3 mln tonni. Nisusaak (0,9 mln tonni) ja odrasaak (2,2 mln tonni) olid rekordilised. Kaerasaak (1,1 mln tonni) jäi 100 tuhande tonni võrra möödunud aastast väiksemaks ning rukkisaak (42 tuhat tonni) oli kolmandiku võrra mullusest väiksem. Soome leivatööstuse rukkitarve on 100 tuhat tonni aastas, milleni omamaine saak ulatus viimati 2000. aastal.

Rootsis oli 2009. aastal teraviljasaak 5,2 mln tonni, mis on samal tasemel eelmise aastaga. Teravilja kasvupind vähenes aastaga 4%, kuid suviviljade saagikuse kasv kompenseeris väiksema külvipinna. Rapsi ja rüpsi koristati Rootsi põldudelt 300 tuh tonni, mida on 16% enam kui eelmisel aastal ning 34% enam kui viimase 5 aasta keskmine. Rapsisaak on kasvanud eelkõige seetõttu, et üha enam kasvatatakse talirapsi. Käesoleva aasta rapsisaak Rootsis on suurim alates 1993. aastast, mil rapsisaak oli 317,7 tuh tonni.

Rootsis talirapsi kasvatamine järjest suureneb. 2009. aasta sügisel külvati talirapsi juba 75 tuh hektarile, mis on 7% suurem kasvupind kui eelmisel aastal ning 35% suurem kui viimase viie aasta keskmine.

Talinisu on Rootsis kõige tavalisem talivili ning seda külvati 2009. aasta sügisel 352,6 tuhandele hektarile, külvipind on 5% suurem kui aasta tagasi. Talirukist külvati sel sügisel 27,8 tuh hektarile, mis on 20% vähem kui eelmisel aastal, mil kasvupinnad suurenesid oluliselt. Kokku on Rootsis 2009. aasta sügisel külvatud 515,2 tuh hektarit talivilju ja -rapsi. Seda on enam-vähem sama palju kui eelmisel aastal suurte sügiskülvide ajal, kuid 10% enam kui viimasel viiel aastal keskmiselt.

Taanis oli 2009. aastal teraviljasaak esialgsel andmetel kokku rekordilised 10 mln tonni. Võrreldes 2008. aastaga suurenes saak 12%. Suur saagikasv saadi eelkõige tänu saagikuse

suurenemisele. Talinisu saak suurenes nii saagikuse kui ka kasvupinna suurenemise tõttu 5 mln tonnilt 2008. aastal 6 mln tonnile 2009. aastal. Suviotra saak oli ligikaudu 2,5 mln tonni, see vähenes mullusega võrreldes veidi. Taliotra saadi 933 tuh tonni, mida oli 24% enam kui aasta tagasi.

2009. aastal oli rapsisaak Taanis 635 tuh tonni, mis on enam-vähem sama suur kui aasta tagasi, kuid saadud 5% väiksemalt kasvupinnalt.

Majanduskriisi tõttu on Taanis hakatud enam müüma jahu, mis on toodetud kõrrelühendajatega kasvatatud viljast. Aasta tagasi oli 90% Taanis müüdud jahust ja teraviljatoodetest toodetud ilma kõrrelühendajateta. Käesoleval aastal on sellise jahu osakaal turul langenud 70%-le. Taani pagari- ja helbetootjad impordivad Saksamaalt kõrrelühendajatega jahusid ja muud toorainet. Keerulisemal ajal eelistavad tarbijad odavamaid tooteid ning kõrrelühendajaid sisaldavad jahud on enamasti ligikaudu 10% odavamad tavajahudest. Tarbijatele pole kaua aega ka meelde tuletatud, et kõrrelühendajatega tooted võivad suurendada inimeste viljatust.

Rahvusvaheline konkurents

Lantmänneni poolaasta majandusaruandest on näha, et 2008. aasta lõpus alanud langustrend ettevõttes jätkub. 2009. aasta I poolaasta müügikäive ulatus ligi 25,9 mlrd Eesti kroonini, mis on 17% vähem kui aasta tagasi. Kahjumit saadi 282 mln Eesti krooni (196 mln SEK), aasta tagasi oli kasum 730 mln Eesti krooni (437 mln SEK). Kahjum on tekkinud väiksemast masinate müügist, väiksemast kaubeldud teraviljakogusest ning oluliselt väiksemast sisendite müügist. Kahjumit on teeninud ka Lantmänneni Energi, sest etanooli ja energiahinnad on viimasel ajal olnud madalad. Samuti mõjutas majandustulemusi negatiivselt kontserni ettevõtte Kronfågeli külmutatud toodete turult tagasikutsumine.

2009. aasta mais ja juunis sai Lantmänneni Rootsi põllumeestelt palju kaebusi, et suvirapsi sort Ritz ei idanenud piisavalt hästi. Ettevõtte maksis seetõttu ligikaudu 400 põllumehele nn hea tahte toetust. Osades piirkondades selle sordiga probleeme polnud, aga seal, kus aprillis oli vähe sademeid, ebatavaliselt kõrged päevatemperatuurid ja öökülmad, tekkisid Ritzi idanemisega probleemid.

Svalöf Weibull AB, mis rahvusvaheliselt on tuntud SW Seed nime all, lõi koos SAS Maison Florimond Desprez ja Elsoms Seeds Ltd-ga ühissetevõtte SW Winter Oilseed AB. Uus ettevõtte tegeleb talirapsi aretuse, tootmise ja turustamisega Euroopa turul. Uue ettevõtte põhiomanik on SW Seed. Kolm ettevõtet ühendavad oma programmid ühiseks talirapsi programmiks, mis peaks olema konkurentsivõimeline kogu Euroopa turul. Aretatakse nii hübriid- kui ka tavasorte. Ühiste ressursidega on võimalik teha põhjalikumaid katseid, et leida igasse riiki sealsetesse tingimustesse ja turgudele sobivamaid sorte. Juba olemasolevaid sorte selline koostöö ei puuduta.

Kokkuvõte

Statistikaameti andmeil oli 2008. aasta **teravilja kogusaak** Eestis 864,2 tuhat tonni, mis on 1,7% väiksem kui 2007. aastal. Teravilja **kasvupind** suurenes 2008. aastal 5,8%, kuid **saagikus** oli 7,1% väiksem.

Rapsi kasvupind suurenes 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga 5,6%, kuid saagikus vähenes 21%, mille tulemuseks oli eelmisest aastast 16,7% väiksem saak.

Eesti oma teravilja toodang kattis 2008/2009 saagiaastal siseturu vajaduse 124%-liselt.

Saagiaasta 2008/2009 **põhieksporti** suuruseks kujunes 330 tuhat tonni teravilja ja -saadusi ümber arvestatuna terale, mida on eelmise saagiaastaga võrreldes 46% enam. Samal ajal suurenes **põhiimport** 45%, 196 tuhande tonnini. Seega eksporditud toodete kogus ümberarvestatuna teraviljale ületas imporditud koguse 1,7-kordselt

Ekspordi ja impordi rahaline bilanss on siiski olnud negatiivne. **Teravilja ja teraviljasaaduste impordikäive** oli saagiaastal 2008/2009 1441,7 miljonit krooni ehk 16% suurem kui saagiaastal 2007/2008. Impordikäibe struktuuris oli suurem osakaal suurema lisandväärtusega toodetel, nagu näiteks jahu ja tangained ning taigna- ja kondiitritooted, mille osa teravilja ja -saaduste impordikäibe struktuuris oli vastavalt 23,5% ja 56,6%. Teravilja import moodustas selle tootegrupi kogu impordikäibest 19,9%.

Teravilja ja teraviljasaaduste ekspordikäive oli saagiaastal 2008/2009 eelmisest saagiaastast 6% suurem ehk 1189,1 miljonit krooni. Üldises teravilja ja -saaduste ekspordikäibes vähenes teravilja ekspordikäibe osatähtsus 53,1%-le. Jahu ja tangainete ekspordikäibe osatähtsus oli 13,3% ning taigna- ja kondiitritoodete käibe osatähtsus oli 33,6% eelmise saagiaasta 23,8% asemel.

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli saagiaastal 2008/2009 1008,9 mln krooni ja kasv võrreldes eelneva saagiaastaga 51,9%. **Ekspordikäive** oli 899,5 mln krooni, mida oli võrreldes eelmise saagiaastaga 8,7% rohkem. **Õlikultuure ja neist valmistatud saadusi eksporditi** saagiaastal 2008/2009 899,5 miljoni krooni eest, mida oli võrreldes eelmise saagiaastaga 8,7% rohkem.

2008. aasta teraviljasaagid jäid Eestis oodatust väiksemaks, kuid Euroopa Liidus ja maailma mitmetes teistes teraviljakasvatuse regioonides olid saagid eelmisest aastast paremad.

Teravilja hinnad maailmaturul hakkasid pärast 2008. aasta esimese poolaasta kõrgtaset langema. Lisaks headele saakidele soodustasid langustendentsi ka euro-dollar kursi muutused, toornafta hinna ning laevaveo hindade langus. Üldise majanduslanguse tingimustes alanesid teravilja hinnad maailmaturul 2008. aasta teisel poolaastal kiiremini kui olid tõusnud. Langus on jätkunud ka 2009. aastal, kuid langustempo on aeglustunud. Saagiaasta 2008/2009 lõpuks alanesid enamiku viljade hinnad tõusueelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi.

Võrreldes kõrgseisudega 2008. aasta alguses ja kevadel alanesid teravilja kokkuostuhinnad Eestis saagiaasta 2008/2009 lõpuks olenevalt viljast 40-55%. Saagiaasta keskmisena alanesid enim (veidi üle 40%) söödarukki ja toiduodra hinnad, teiste viljade hinnad aga viiendiku kuni kolmandiku võrra.

Rapsi novembrifutuuri **hind EURONEXT'i börsil** oli kõrgeim 2008. aasta veebruaris – 7463 kr/t. Saagiaasta 2008/2009 lõpuks alanis rapsi hind kõrgeima tasemega võrreldes 37,8% ehk 4639 kroonini. 2009. aasta oktoobriks ehk käesoleva saagiaasta nelja kuuga langen rapsi hind EURONEXT'il veel 10,5% 4154 kroonini.

Eestis on rapsi hind liikunud EURONEXT'i hindadega sarnasel trendil tõustes saagiaastal 2007/2008 71%, 3866 kroonilt tonni kohta 6622 kroonini, mis jäigi kõrgeimaks hinnatasemeks. Alates 2008. aasta augustist on rapsi hind maailmaturu trendide mõjul ka Eestis järjekindlalt langenud – saagiaasta 2008/2009 jooksul on hinnalangus olnud 36,4%, hind alanes 4211 kroonini.

Käesoleva 2009. aasta teraviljasaak oli Eestis paari protsendi võrra suurem kui eelmisel aastal. Euroopa Liidus ja maailmas on aga saagid esialgsete hinnangute kohaselt mullusest väiksemad. Teravilja tarbimine maailmas aga kasvab. **Teravilja hinnad maailmaturul on 2009. aasta sügisel madalad.**

Eestis on teravilja kokkuostuhinnad käesoleva saagiaasta (2009/2010) alguskuudel kõikunud üles-alla kergel langustrendil. Oktoobriks oli võrreldes eelmise saagiaasta lõpu seisuga enim alanenud toidukaera kokkuostuhind (-30%), kõige vähem aga söödaodra hind (-5%). Ülejäänud viljade hinnalangused jäävad sinna vahele. Rapsi hind on nelja kuuga, juunist oktoobrini, alanenud 10%.

Lähiturgudel on teravilja kokkuostuhinnad liikunud Eesti hindadega sarnaselt. Kui kõrgeimal hinnatasemel olid erinevused riikide hindades suuremad, siis praegusel madalal tasemel on hinnaerinevused taandunud oluliselt väiksemaks.